

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

**İNSAN HAKLARINI İNCELEME
KOMİSYONU**

**MÜLTECİ HAKLARI
ALT KOMİSYONU**

ALT KOMİSYON TUTANAKLARI

20.04.2016 Tarihli Alt Komisyon Toplantı Tutanağı

20 Nisan 2016 Çarşamba
BİRİNCİ OTURUM
Açılma Saati: 12.34
BAŞKAN: Atay USLU (Antalya)

BAŞKAN – Değerli milletvekilleri, Değerli Hocam; hoş geldiniz.

Mülteciler Alt Komisyonu olarak, biz, çalışmalarımıza, incelemelerimize devam ediyoruz. Daha önce, kamu kurumu yetkililerinden bilgi almıştık, ardından STK'lardan bilgi alıyoruz; uluslararası teşkilatlardan, örgütlerin yetkililerinden bilgiler alıyoruz, üniversite hocalarımız gelmişti.

Sizin de iki yönünüz var, hem akademik yönünüz var hem sivil toplum yönünüz var. Bu konunun yoğun olarak içindesiniz. Bize, Türkiye’de mültecilerle ilgili, Suriyelilerin geçici korunmalarıyla ilgili neler oluyor, bu konudaki biriminizi aktaracaksınız. Tekrar teşekkür ediyorum.

Şimdi, geçen, Meclis Genel Kurulunda “Komisyonun adı niye Mülteci Haklarını İnceleme Komisyonu oldu?” diye soruldu. Tabii, o, kuruluş aşamasında Suriyelilerin statüleri geçici korumaydı, bunu biliyorduk. Sığınmacı mı olsun, geçici koruma mı olsun, mülteci mi olsun, uluslararası koruma mı olsun, Suriyelilerin haklarını inceleme komisyonu mu olsun diye aslında konuşuldu ama bizim hedefimiz, neticede, belli olduğu için isim üzerinde çok durmadık.

Literatürde, tabii, bunların farklı anlamları var, yasaya bir de şimdi en son “şartlı mülteci” kelimesi girdi “sığınmacı” yerine, “sığınmacı” yasada yok. Ancak, “mülteci sorunları” olması -o dönemde ben arkadaşlarla konuşurken çok üzerinde durmadım- iyi olduğunu düşünüyorum, şu sebepten: Çünkü tüm sığınma talepleri eninde sonunda mülteciliğe doğru gidiyor yani ister Suriye’den kitlesel akımla gelsin ister başka ülkelerden gelsin, aslında o insanların talepleri mülteci olabilmek. O yüzden, hani, üst bir şemsiye olarak bu ismin kullanılmasını uygun görmüştük o zaman. Meclis Genel Kurulunda konuşulduğu için, ben şimdi ifade etme gereği hissettim. Ama tabii ki Suriyelilerin konumunu ve statüsünü biliyoruz, geçici koruma statüsüdür. Bu birinci konu.

İkinci konu: Uzman arkadaşımız, Mardin ve Osmaniye için bir çalışma yaptı Sayın Vekillerim. Şimdi, onun çalışmasına göre, Mardin’e perşembe günü gideceğiz cuma günü döneceğiz.

RUHİ ERSOY (Osmaniye) – Efendim, özür dilerim, bu, “geçici koruma statüsü” kavramını resmî olarak biz de terminolojide böyle mi kullanacağız?

BAŞKAN – Tabii, hukuktaki, bizim, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’ndaki ismi “geçici koruma” tam olarak “geçici koruma” kelimesi geçiyor. Geçici koruma, Avrupa hukukunda da var. Kitlesel olarak sınırlarımıza gelip acil sığınma talebinde bulunan kişilere uygulanan bir sistem, statü. Bunun sebebi de şu: Bireysel başvuru için tek tek inceleme gerekiyor. Tamam, 500 kişi, bin kişi, 5 bin kişi, 20 bin kişi bireysel başvuru yaptığında tek tek incelenebilir ama 100 bin kişi, 200 bin kişi, milyon kişi başvurduğu zaman bireysel başvuru incelemesi zor. Onun için bu statünün adı geçici koruma. Geçici korumadan sonraki statüler sığınmacı yani...

RUHİ ERSOY (Osmaniye) – Genel Kurulda bir üslup birliği yapsak. Hani, genelde “Suriyeli misafirlerimiz” ifadesini tercih ediyorum ben. “Geçici koruma statüsündeki misafirler, geçici koruma statüsündeki insanlar” diyerek vurgumuz mu yoksa “mülteciler” ifadesi mi? Yani, bu, çok önemli değil gibi gelebilir ama hani, geçen, Maliye Bakanının açıklamasından sonra bir siyasinin yaptığı yoruma baktım, “Aşamalı olarak Türkiye’ye 2,5 milyon vatandaş armağan olsun, işte aşama aşama bunlar vatandaş yapılıyorlar.” gibi ifadeler vardı. Bu süreci, özellikle buna maruz kalan bölgelerde kullanacağımız üslup ve yerel basını bilgilendirme noktasında da onu söylüyoruz. Adam bir adım sonra diyor ki: “E, 2019’da bunlar vatandaş olacaklarsa seçime giderlerse bunların oy deposu mu

olacaklar?” Şimdi, bu, önümüzdeki günlerde daha sık tartışılacak. Bu tartışma zeminin rasyonel bir yerde tutmak adına bu ifadeleri sadece siyasi ifadeler değil, toplumu bilgilendirici ifadeler olarak da değerlendirmemiz gerektiğini düşünüyorum.

BAŞKAN – Şu andaki bizim... Tabii, ilk gelişlerinde bunlar için şunu diyorduk: Misafir. “Misafirlik” kelimesi hukuki bir terim değildi, bunun doğru terimi ilk gelişinden itibaren “geçici koruma”ydı. Ancak geçici koruma statüleri de hemen verilmedi, bir iki yıl sonra verildi. İki yıllık bir bekleyiş oldu, o arada bir boşluk oldu. O dönemde “misafir” kelimesi kullanıldı. Şimdi, hukuken geçici koruma statüsüyle Türkiye’de kalıyorlar. Bununla ilgili yönetmeliği de çıktı. Kanun da var, yönetmeliği de var hak ve yükümlülükleri konusunda. Dolayısıyla, doğru ifade, “Türkiye’deki, geçici koruma altındaki Suriyeliler” ifadesinin kullanılması.

RUHİ ERSOY (Osmaniye) – O zaman bunu kullanalım hep beraber.

BAŞKAN – Evet.

Ancak, geçici koruma da olsa, şartlı mülteci de olsa veya diğer sığınma talepleri de olsa tüm bu sığınma süreçlerinin sonu mülteci olmaya doğru gidiyor. Mülteciliğin bir sonraki aşaması, işte, dediğiniz gibi, seçme ve seçilme hakkı, bazen daha sonraki hak süreci da vatandaşlık. Bu dünyadaki entegrasyon politikaları, uyum politikaları buraya doğru gidiyor ama bu süreç on yıl olur, yirmi yıl olur, otuz yıl olur, çok farklı. Düşünün, Avrupa’ya giden Türk vatandaşları önce gittiler, göçmen olarak gittiler. Onlar düzenli göçmendi. Sonra ne oldu? Yavaş yavaş vatandaşlığa geçiş gerçekleşti. Bu, tüm akademik dünyada bu süreç öyle geliyor. Hocamız bilgi verecek.

İkincisi: Mardin ve Osmaniye ziyaretimiz. Şimdi, Mardin’e perşembe günü gideceğiz inşallah, cuma günü döneceğiz.

RUHİ ERSOY (Osmaniye) – Perşembe akşamı dönüş yok, değil mi?

BAŞKAN – Yok, tek uçak var Mardin’e Ankara’dan.

Sabah gideceğiz. Mardin Valisini ziyaret -yani bu taslak, onu söyleyeyim- Midyat çadır kentini ziyaret, Derik çadır kentini ziyaret. Daha sonra, bize bir sunum yapacaklar. Cuma günü de dönüş var.

Ardından, siz, aynı anda Osmaniye’ye gidelim demiştiniz. Gelelim, hemen aktarmalı bir şekilde Adana uçağına binip Osmaniye’ye gidelim mi, yoksa bunu biraz erteleyelim mi?

RUHİ ERSOY (Osmaniye) – Bunu şu açıdan söyledik yani hem hafta sonuna, kamu görevlilerinin mesaisini hesaba katalım hem de hafta sonu bizim siyasi çalışmalarımızı boş bırakalım diye bir fikir vardı. Hafta içine yetiştirebiliyor muyuz Osmaniye’yi?

BAŞKAN – Yani, aynı haftaya yetiştirebiliriz ama biraz yorucu olacak, yoğun olacak. Yani, bir de direkt uçak yok, Ankara’ya uçağız, Ankara’da dört saat bekleyeceğiz, Adana’ya uçağız, Adana’dan Osmaniye’ye geçeceğiz ya da altı saatlik bir kara yoluyla Mardin’den Osmaniye’ye geçebileceğiz.

ALİ İHSAN YAVUZ (Sakarya) – Birinden biri yapalım, birini sonraya bırakalım bence.

RUHİ ERSOY (Osmaniye) – Osmaniye ziyaretinin ileriki haftalarda yapılması mümkün olursa...

BAŞKAN – Olur yani gününbirlik gidebilir miyiz Osmaniye’ye?

RUHİ ERSOY (Osmaniye) – Tabii, tabii, çok kolay Osmaniye’ye gitmek.

BAŞKAN – Gününbirlik gidiyorsak bir sonraki hafta.

RUHİ ERSOY (Osmaniye) – Gününbirlik yani sabah 8.20’de sanırım bir uçak var, akşam 21.20’ye de dönüş var. Adana-Osmaniye arası da elli dakika.

BAŞKAN – Tamam, o zaman pazartesi veya cuma, buradan geldikten sonra uygun olduğumuz bir takvimde hemen...

RUHİ ERSOY (Osmaniye) – Günübirlik olsun orası.

BAŞKAN – Günübirlik olsun. Bunun devamı olursa biraz yorucu olur. Mardin’den geleceğiz, aktarmalı olacak vesaire.

RUHİ ERSOY (Osmaniye) – Yani Osmaniye’deki çadır kenti ziyaret, bir de heyete ben, tabii, kendi vilayetimi tanıtmak, misafir etmek isterim. Orada biraz rahat olsun.

BAŞKAN – Biz valilikle şey kurduk, valilik “Her zaman bekliyoruz, hiç önemli değil. Hafta içi, hafta sonu, sorun yok.” dedi.

O zaman Mardin’i biz kesinleştiriyoruz öncelikle.

RUHİ ERSOY (Osmaniye) – Mardin’i kesinleştirelim, döndükten sonraki hafta da bir Osmaniye çünkü epey Osmaniye çalışması yaptım, size de arz edeceğim onu.

BAŞKAN – Tamam. Pazartesi veya cuma günü...

RUHİ ERSOY (Osmaniye) – Yani onu şu açıdan önemsiyoruz Sayın Başkan: Diğer kamplardaki yaşanan olaylara da Türkmen kampı özelinde bir numune olacak o kamp taşınmalarıyla ilgili.

BAŞKAN – Peki, Hocam, buyurun, söz sizde.

İLTİCA VE GÖÇ ARAŞTIRMALARI MERKEZİ BAŞKANI METİN ÇORABATIR – Öncelikle, Sayın Başkana, değerli milletvekillerimize çok teşekkür ederim.

Ben şu anda, işte, on sekiz yıllık bir Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği görevimden 2013’te emekli oldum. Şimdi, İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi diye bir dernek kurduk. Daha çok, bu konudaki düşüncemi, fikirleri, araştırmaları teşvik etmek için bir dernek kurduk. Tabii, krizin büyümesi, mültecilerin artışı sonucunda, tahmin ettiğimizden, beklediğimizden de çok daha fazla bir yoğunluk içindeyiz bu konuyla ilgilenen herkes gibi.

Önce, heyecan verici, tabii, Mülteci Hakları Alt Komisyonunun kurulması. Daha önceki dönemlerde de İnsan Hakları Komisyonu altında alt komisyonlar kurulmuştu, Sayın Elkatmış’ın döneminde BM’yle falan yakın ilişkiler oldu. Bu konuda, belki ileride -bu, benim temennim- esas bir komisyon kurulsa daha da iyi olacak çünkü konu Türkiye’nin artık gündemine oturmuş ana şey konularından birisi diye ben görüyorum.

Demin ki sohbetten bir başlayayım isterseniz, kavramlarla ilgili. Sayın milletvekilim, işte, “Ne diyelim? Bir dil birliği edinelim.” dedi. Sayın Başkanım, da kendi görüşlerini söyledi. Ben, naçizane, şu görüşteyim: Uluslararası birçok uzman açısından mültecilik, kişinin kendi ülkesinde olduğu şartlardan doğuyor. Yani ülkesini terk etmeye zorlayan şartlar varsa, kendi ülkesinin koruması altında değilse ve insan hakları, bireyin insan hakları ve başta yaşam hakkı olmak üzere çok ciddi bir tehdit altında olduğu için ülkesini terk etmek zorunda kaldıysa bu koşullara, geldiği koşullara bakarak genel uluslararası teamül bu kişiye “mülteci” diyor. Gelip de yeni sığındığı bir ülkede “Ben mülteciyim, beni mülteci olarak kabul edin.” demesinden sonra devletin bunu inceleyip “Evet, sen mültecisin.” veyahut da “Mülteci değilsin.” demesi, bir şekilde bunu ilan eden bir eylemdir.

Dolayısıyla, şimdi 23 Nisanda Sayın Başbakan Merkel gelecek, biliyorsunuz, kampları ziyaret edecek. Sayın Başbakan, sanırım, ev sahipliği yapacak. Oradaki bütün demeçlerde de “İşte, Türkiye’de bu kadar mülteci var. Dünyada şu kadar var. Avrupa bu kadar mülteci aldı.” hep “mülteci” kavramı kullanılacak. Burada, genel, bu demin söylediğim kabulle hareket ediliyor. Bu kişiler neden kaçtılar? Şu biliniyor: Suriye’de 2011 Mart ayından itibaren bir iç savaşla hızla tırmanan bir huzursuzluk oldu ve birçok insan, başta can güvenliği kalmadığı için komşu ülkelere, bu arada en büyük nüfus da Türkiye’ye kaçtı, sığınma istedi. Bu açıdan baktığımızda, uluslararası mülteci hukuku açısından da teamül hukuku açısından da bu insanlar mülteci ama ülkeler kendi yasalarına göre farklı kategorilerle o

insanlara sorumluluklarını belki düzenlemek için farklı isimler veriyorlar. Başkanımızın söylediği gibi belki, geliş koşullarına göre bu Avrupa Birliği 2001’de bir “geçici koruma” kavramını kabul ettirdi, Birleşmiş Milletlerin de o konuda kabulü var.

Türkiye’deki duruma baktığımızda, 2011 yılının 29 Nisanında ilk grup Hatay’dan Türkiye’ye -250-300 kişilik bir grup- geçti. Daha sonra sayılar hızla arttı iniş çıkışlar olmakla birlikte. Dikkat edersek, o zaman, benden önceki konuşmacılar arasında Sayın Atilla Toros falan da sizlerle görüştüler, detayla yasa sürecini anlatmışlardır. Türkiye’deki Yabancılar ve Uluslararası Koruma adı altındaki 6458 numaralı Yasa’nın Parlamentomuzda kabulü 2013 yılının Nisan ayı. Yalnız, şöyle bir ek geçici madde var: Yasanın üçüncü bölümü olan “teşkilat kurma” kısmı, yasanın Resmî Gazete’de yayımlanmasından şeye kadarki bir sene içinde sadece o kısmı yürürlüğe girecek çünkü teşkilat, bu yasaı yönetecek olan kamu kuruluşu. O tamamladıktan sonra bir sene içinde teşkilatlanmasını, kadrolaşmasını, 2014 ‘ün Mart ayında da yasa bütünüyle yürürlüğe girecekti.

Dolayısıyla, 2011’de mültecilerin Türkiye’ye -Suriyelilerin- gelmesiyle 2014 yani yasanın tam olarak yürürlüğe girdiği 2014’ün Mart ayına kadar Türkiye’de bir mevzuat yoktu. Vardı, şöyle: 1994 tarihli bir yönetmelik vardı, o uygulanmadı. Zaten artık uygulanmayacağı anlaşılmıştı. Dolayısıyla orada, bir kere, hukuki olarak devletimizin ne diyeceğine dair bir boşluk vardı. Böyle bir hukuki boşlukta, benim şahsi kanaatim, devletimiz bu insanlara uluslararası ve kendi hukuki mevzuatından çok, geçmişteki benzer kitle göçlerindeki uygulamaları referans aldı. Neydi bunlar? Mesela, 1988’de Türkiye’nin o zaman “peşmerge göçü” dediği Halepçe katliamından sonra gelişler. Bir 100 bin kişi Irak’tan gelmişti. Daha önce, hatta, İran İslam Devrimi’nin ardından neredeyse 2 milyona yakın insanın göçü var. O da bir nevi bir kitle göçüydü. 1988’i takiben 1989’da Jivkov döneminden kaçan soydaş göçü, Türk...

RUHİ ERSOY (Osmaniye) – Özür dilerim, o İran göçündeki 2 milyon hareketlilik Türkiye’de ne kadar iz bırakmıştı o dönemde? Siz görevde miydiniz?

İLTİCA VE GÖÇ ARAŞTIRMALARI MERKEZİ BAŞKANI METİN ÇORABATIR – Ben o zaman gazeteci idim. İzleri oldu. Orada kalan, Türk vatandaşlığına daha sonra geçenler oldu ama büyük çoğunluk batı ülkelerine geçtiler. O dönemde, İstanbul’daki Amerikan, İngiliz konsolosluklarının önünde kuyruklar oluyordu, vize için bekliyorlardı ama bir iki sene beklemeler oldu. Kimileri ticarete başladı, işte getirdikleri halıları filan sattılar.

Bu, fazla görünmüyor. “Kitle göçü” dediğimiz zaman akla daha çok 1988, bir anda sınırlara bir kalabalığın gelmesi akla geliyor. İşte, Jivkov döneminde yapılan asimilasyon politikaları nedeniyle 300 bin kişi geldi. Türkiye onlara yine “mülteci” demedi. Onlarda mülteci koşullarından geliyordu tıpkı 1988’de Halepçe’den kaçanlar gibi. Onların birisine “peşmerge” dedi, ikincisine “soydaş göçü” dedi. Ondan sonra, Türkiye 1991’de, o tarihe kadarki en büyük göçle karşılaştı yine kitle anlamında, kitle göçü, kalabalıkların bir anda sınırlara şeyi. Birinci Körfez Savaşı’ndan sonra 500 bin kişi sınırlarımıza geldi. Onlara da “Kuzey Iraklı misafirler” filan gibi daha ortada bir şeyler kullanıldı. Onu Bosnalıların gelişi takip etti. 30-40 bin Bosnalı geldi Balkan Savaşlarından sonra. En sonunda da kitle göçü anlamında -daha sonra gelen bir Çeçen grubu, daha küçük çaplı, onu ihmal edersek- Kosovalılar geldi, onlar da gitti.

Türkiye, bütün bunların hiçbirine “mülteci” demedi, “misafir”, “peşmerge”, “Kuzey Iraklı”, “soydaş” gibi kavramlarla hitap etti ve kendi reaksiyonunu, devletin kendi, bunlarla baş etme metodlarını geliştirmişti. 2011’den itibaren de yasa da olmayınca, genelde, tabii, uluslararası hukuktan kaynaklanan birçok yükümlülüğünü uygulamakla birlikte, kavramsal olarak en azından referans

şeydi, “misafir” dedik, “mülteci” kelimesi çünkü bir statüyle ilgili. Benim, bu konudaki, belki, katkım naçizane bu olabilir. Bir yasal boşluk vardı, o arada da devlet belki, tabii, kendi tercihlerini de kullandı ama “mülteci” demedi.

Şimdi, arzu ederseniz, benden önce birçok kamu kuruluşu dinlendi, uluslararası IOM temsilcisi sanırım geldi, sizlere takdim yaptı. Birçok bilgi zaten paylaşıldı. Murat Erdoğan hocam geldi. Detaylardan çok -yine, her türlü soruyu lütfen sorun- ben, isterseniz -Türkiye’deki bu mevzuatın yarattığı bu kavram kargaşası ve biraz ondan da kaynaklanıyor- Türkiye’deki sığınma sisteminin temel özelliklerinin altını çizeyim. Türkiye’de sadece Yabancılar ve Uluslararası Koruma Yasası’nın 91’inci maddesi bir geçici korumayı tanımlamıyor. Türkiye’deki sığınma sistemi, geleneksel olarak, Avrupa dışından gelen insanlar için, Avrupa dışından gelip de Türkiye’de sığınma isteyen insanlar için geçici nitelikte. Niye geçici nitelikte? Türkiye, 1951 Cenevre Sözleşmesi’ne bir coğrafi kısıtlamayla taraf. Bu, 1951 Cenevre Sözleşmesi, tam adı Mültecilerin Statüsüne Dair Sözleşme. “Statü” kelimesinin altını çizmek isterim. Ta Birinci Dünya Savaşı’ndan sonra bugünkü Suriye krizinden belki daha derin krizler yaşanıyor Avrupa’da ve buna çözüm yolları aranırken şu bulunuyor: Mülteciyi sınırdan içeri almak, zor durumdaki insanları güvenli bölgenize almak bir sorumluluk, en temel uluslararası koruma sorumluluğu ama bunu aldıktan sonra da bu insanlara bir çözüm bulacaksınız. 100 bin kişi, 1 milyon kişi geldi. O çözüm de onlara bir statü vermekle bağlantılı bir şey. Onlara birtakım haklar tanıyacaksınız ve o hakları kullanarak o insanlar sizin toplumunuza entegre olacak. Bu, öngörülen ve 1951 Cenevre Sözleşmesi’nde de 3 kalıcı çözümden birisi olarak belirlenen kalıcı çözümlerden birisi.

Sözleşme imzalanırken veya sözleşmenin tartışıldığı konferansa Türkiye büyük bir ilgi gösteriyor. O zaman genç bir Türk diplomatı, Talat Miras, Cenevre’de görevli. Toplantının bir Amerikan Başkanı var, 2 tane başkan yardımcısı var. Bir Türk diplomatı böyle uluslararası tarihî bir konferansta başkan yardımcılığı görevini alıyor ve Türk delegasyonu da zaman zaman maddeler hâlinde görüşülürken ciddi şeyler, görüşlerini belirtiyor, katkılarda bulunuyor.

Şimdi, bu, 1951 Cenevre Sözleşmesi’nin, böyle, kuvvetli bir uluslararası sözleşme niteliğini kazanması için ne kadar çok ülke imzacı olursa o kadar iyi felsefesiyle birçok ülkenin endişesini gidermek açısından ülkelere “İmza atın, önemli olan imza atmak. Daha çok ülkenin buna taraf olması sözleşmeyi güçlendirecektir ama isteyenler bir zaman, bir de coğrafi kısıtlama koyabilirler.” diye bir opsiyon tanıyor. Türkiye, başta, birçok ülke gibi her iki opsiyonla da şey yapıyor. 1 Ocak 1950 tarihinden önce bu tanıma giren orada bir tanım var. İnsanlarla ilgili sorumluluk üstleniyor imza attığı zaman devlet olarak. Bir maddesinin alt cümlesi de: “Eğer isteyen taraf ülke, imzacı ülke, bu, ‘1 Ocak 1950’den önce bu duruma düşen insanlar’ ifadesini ‘1 Ocak 1950’den önce Avrupa’da meydana gelen olaylardan etkilenen, bu duruma düşen insanları kapsar benim sorumluluğum.’ şeklinde yorumlayabilir.” deniyor. Buna da biz coğrafi kısıtlama diyoruz.

Bu, 1967’de bir New York Konferansı var. New York Konferansı’nda her iki çekince de zaman ve coğrafi kısıtlama kaldırılıyor ama 1951’i coğrafi kısıtlamayla imzalamış ülkelere bunu devam ettirip ettirmeme opsiyonu veriliyor. Türkiye şu anda, bu coğrafi kısıtlamayı devam ettiren 4 ülkeden birisi. Birisi Türkiye, birisi Monako, Birisi Kongo, birisi Madagaskar. Bu anlaşmaya, dünyada 140 küsur ülke taraf. Tabii, bütün BM ülkelerin hepsi taraf değil maalesef ama bunların içinde de 4’ü coğrafi kısıtlamayla taraf. Tabii, Monako’nun nasıl bir ülke olduğunu, bu açıdan, göç açısından önemli bir ülke olmadığını var sayarsak Türkiye’nin konumu önemli. Bir geçiş ülkesi, bir köprü ülke. Türkiye bugün hâlâ bunu sürdürüyor. Bu da, Avrupa dışından gelen sığınmacılar için, göçmenler için, mülteciler için bir geçici niteliği oluşturuyor.

Bugüne kadar, Suriye krizini bir yana koyduğumuzda, bu yasa da orada düzenlemeler getirmek amacıyla şey yaptı, bir insana Türkiye en temel sorumluluğunu uyguluyor. Eğer bir zulümden, bir insan hakları ihlalden, bir can güvenliği olmamasından ülkemize kaçıyor, sığınmıyorsa Türkiye geri

göndermeme ilkesi dediğimiz, sınırı açık tutmayı da içeren bir yükümlülüğünü kim olursa olsun kaçan insana karşı tarihi olarak gösteriyor. Zaman zaman, farklı yorumlarla geri iadeler, “non refundment” ilkesi dediğimiz, bu geri gönderme ilkesinin ihlalleri oldu, işte, çözüldü. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından bu konudaki uygulamalarda, zaman zaman, Türkiye’yi cezalandırıcı hükümler geldi. Ama ilke olarak Türkiye bunu uyguluyor.

BAŞKAN – Kanuni nitelik de kazandı.

İLTİCA VE GÖÇ ARAŞTIRMALARI MERKEZİ BAŞKANI METİN ÇORABATIR – Tabii, kanuni nitelik de kazandı ve Suriyeliler ilk geldiği gün, 29 Nisanda da, o zaman sanırım Dışişleri Bakanıydı Sayın Davutoğlu, 3 maddelik ilkelerimizi söyledi. İşte, açık kapı politikası uygulayacağız. Buradaki temel ihtiyaçlarını karşılayacağız ve arzuları dışında zorla geri göndermeyeceğiz. O uluslararası hukukun temel ilkelerini uygulayacağını Türkiye ilan etmişti. Bu politika hâlen değişmeden sürüyor, her ne kadar pratikte bugün kapıların açık olup olmadığı büyük bir tartışma konusu ise de veyahut da işte, Uluslararası Af Örgütünün son raporlarında zorla geri göndermelerin olduğuna dair ciddi iddialar ortaya konmuş olsa bile politik ve prensip düzeyinde bu ilkeye devam ediliyor.

Ne getiriyor bu? İşte, Türkiye’nin genel sığınma sisteminin geçiciliğini şey yapıyor. Suriyelileri dikkate almazsak Türkiye’deki sığınma sistemi şöyle işliyordu: Zaten bir de tarif açısından bakarsak 1960, 1970, 1980’lere kadar yani Doğu Bloku çökmeden önce, daha çok Türkiye’deki sığınmacı profiline baktığımız zaman, bizlerin “soğuk savaş mültecileri” dediğimiz, Doğu Bloku’ndan kaçan, işte, bir Bulgar tankeri geçerken 2 denizci atlıyor. Bir Bolşoy balesi geliyor, bir dansçı gruptan ayrılıyor, ayrılıyor, sığınma talep ediyor. İşte, bir doğu Alman ümit millî futbol takımı maç yapmaya geliyor, iki genç sporcu Türkiye’ye sığınıyor. O dönemki gazetelerde -sanırım bu salonda yaşı en büyük olan benim, ben net hatırlıyorum- her zaman, sık sık, haftada bir iki bir haber olurdu.

BAŞKAN – Naim Süleymanoğlu.

İLTİCA VE GÖÇ ARAŞTIRMA MERKEZİ BAŞKANI METİN ÇORABATIR – Naim Süleymanoğlu, tabii. Daha sonra işte Muharrem Atik var, güreşçi, güreş hocası olarak geldi. Sporcular, yurt dışına çıkabilen insanlardan Avrupa’da da oluyordu bu. Onlara “soğuk savaş mülteci” deniyor genelde. Türkiye bunları alıyordu ama mülteci olayı soğuk savaş döneminde aynı zamanda iki kutup arasında ideolojik savaşın da bir parçasıydı. “Bati, işte, “insanlar kaçıyor, o bloktaki yaşam kötü.” imajını yaratmak istiyorlardı. Amerika falan onlara kucak açıyordu. Türkiye’de de çoğu kalmıyordu. Avrupalı olmasına rağmen, Türkiye’nin sorumluluğu olmasına rağmen o insanlara, genelde yerleştiriliyordu. Amerika onlara kucak açıyordu, Amerika’ya gidiyorlardı.

Bu resim biraz değişti. Ne zaman? Özellikle İran İslam devriminin ardından, biliyorsunuz, bir de İran-Irak Savaşı çıktı. Bu ülkelerden, her iki ülkeden de asker kaçağı, yaralı, bölgesi savaş altında olan, işgal altında olan çok sayıda insan kaçmaya başladı. Dikkatler, bütün o soğuk savaş mültecilerinden Avrupa dışından gelenlere şey yaptı.

Peki, bunlar nasıl çözüm olacak? Türkiye coğrafi kısıtlama uyguladığı için, -Avrupa dışından geldikleri için; ya İran ya Irak, ikisi de, hem o hem o Avrupa ülkesi değil- onlara karşı sorumluluğu, sadece, bu insanları güvenli topraklarına almakla belirlemiş oluyor. O insanlara kalıcı bir çözüm bulmak için de Birleşmiş Milletler kendiliğinden, burada, yazılı bir anlaşması olmaksızın, karşılıklı ilke anlaşmalarıyla Türkiye’den bu insanlar alınıp üçüncü ülkeye yerleştiriliyordu.

Ben 95 yılında, haziran ayında Mülteciler Yüksek Komiserliğinde çalışmaya başladığımda sayılar aşağı yukarı 3 bin, 4 bin kişiydi; İranlı, Iraklılar ağırlıklıydı ama başka ülkelerden de tek tük insanlar vardı. Bunların sığınma başvuruları Birleşmiş Milletler tarafından inceleniyordu. Mülteci olduklarına kanaat getirilenler... Türkiye onlara hiçbir zaman “mülteci” demiyordu, “sığınmacı” diyordu. Birleşmiş Milletler “Ben bu insanla konuştum. Hakikaten ülkesinde zulüm görme korkusu var. Dolayısıyla, onu

ben üçüncü ülkeye yerleştireceğim.” diyordu. Bunu deyince, Türk makamları da -o zaman İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü Yabancılar Şubesi, bu Göç İdaresi kurulana kadar bu işten sorumluydu- onlar da genelde “Evet, bizim için de kişi mülteci” yani mülteci koşulundan gelmiş.” diyordu ama mülteci olarak kabul etmiyordu Türkiye, sadece kalış sürelerini biraz daha uzatıyordu, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğine süre veriyordu. O süre içinde de Mülteciler Yüksek Komiserliği bu kişiyi yerleştirecek bir ülke arıyordu. Amerika, Kanada, Avusturalya, bazı Avrupa ülkelerini dönem dönem yerleştirme ülkeleri olarak şey yapıyordu.

Ben bunu şöyle bir kaba benzetiyorum. Yani, şurası Türkiye topraklarıysa şuradan bir şekilde buraya mülteci akımı oluyor. Şunun da altında bir musluk var. Bu musluğu da Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği ayarlıyor ve bütün felsefesi: Şu su böyle taşımaz yani mülteci sayısı bir şekilde kontrol edilsin. Devamlı, çünkü, ülkemizin sınırlarındaki komşu ülkeler arasındaki huzursuzluklar yüzünden bir şekilde mülteciler geliyor, daha uzak ülkelerden geliyor. Ama -işte makul bir sayı, neyse o- UNHCHR’ın da görevi, burada çıkışı sağlamak, havuzun suyunu belli bir düzeyde tutmak. Türkiye’deki sığınma sisteminin 60’lardan, 70’lerden itibaren felsefesi buydu.

BAŞKAN – Orada bir musluk yoktu ama damlıyordu. Onu bir musluk gibi de değerlendirmeyelim. Birleşmiş Milletler oradan bir damlama gerçekleştiriyordu. Gelenlerin ancak yüzde 5’ini, 3’ünü yerleştiriyordu.

İLTİCA VE GÖÇ ARAŞTIRMA MERKEZİ BAŞKANI METİN ÇORABATIR – Yani şöyle söyleyeyim Sayın Başkanım: Aşağı yukarı, 60’lı, 70’li yıllardan beri yani son döneme kadar Birleşmiş Milletler, sanırım, 50-60 bin kişiyi yerleştirdi Türkiye’de. Ama sayılar azdı filan.

ALİ İHSAN YAVUZ (Sakarya) – Ne kadar yerleştirdi dediniz?

İLTİCA VE GÖÇ ARAŞTIRMA MERKEZİ BAŞKANI METİN ÇORABATIR Yanıltmayayım, bakırım tekrar yani 60-70 bin olabilir.

BAŞKAN – Son on yılda 50 bin civarında bir yerleştirme var.

İLTİCA VE GÖÇ ARAŞTIRMA MERKEZİ BAŞKANI METİN ÇORABATIR Evet, evet.

BAŞKAN – Ama Türkiye’ye son on yılda başvuru sayısı bir milyonu geçti.

İLTİCA VE GÖÇ ARAŞTIRMA MERKEZİ BAŞKANI METİN ÇORABATIR İşte zaten sorun orada.

BAŞKAN – Ya da yirmi yılda.

İLTİCA VE GÖÇ ARAŞTIRMA MERKEZİ BAŞKANI METİN ÇORABATIR Tabii.

Sayıları ben size takdim ederim daha net olması için. Ama burada önemli olan, sistemin kalıcılığı, geçici nitelikte olması ve Avrupa dışından gelip de Türkiye’de sığınma isteyenlerin Türkiye’de kalma olanağının olmaması, Türkiye’de entegrasyon imkânının olmaması. Türkiye’de “entegrasyon” bugün hâlâ tabu bir kelime. Onun yerine, yaşamızda “uyum” kavramı kullanılıyor. Hatta Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün altında bir başkan yardımcılığı da uyumla ilgili başkan yardımcılığı.

Şimdi, bu sistem, daha Suriyeliler büyük kitleler hâlinde gelmeden de tıkanıyordu. Bu sistemin yarattığı yani coğrafi kısıtlamanın yarattığı yeni kavramları yasa benimsemek zorunda kaldı. Yaşamıza baktığımız zaman; 61, 62 ve 63’üncü maddeler yeni, uluslararası hukukta olmayan kategoriler yarattı, yaratmak zorunda.

Bunların birisi, başvuru. İngilizcede “asylum seeker” dediğimiz... Sınırdan geçtikten sonra talep ediyorsunuz: “Ben kaçtım. Zulüm korkusuyla karşılaştım. Beni alın. Size sığınıyorum.” dediği anda, bu, kişinin ifadesine dayalı bir şey daha ve bu incelemeye alınmak zorunda. Buna yeni yasada “başvuru” diyoruz. İngilizce karşılığı, sığınma talep eden kişi anlamına gelen “asylum seeker” Uluslararası hukuk açısından bunun bu başvurusu değerlendirildikten sonra, hakikaten kanaat getirilirse, evet, bu insan

ülkesinde risk taşıyor. Ona o ülke, mülteci şeyini deklare edebilir geldiği koşullar açısından, o zaman mülteci. Ama, Türk devleti o kişiye eğer Avrupa dışı bir ülkeden geldiyse “mülteci” demediği için, ona bir mültecilik statüsü tanımadığı için yasa ne diyecek bu insanlara? Orada “koşullu, şartlı mülteci” kavramını geliştirdi. Onun da şeyi, bir başka ülkeye gitmek üzere ülkemize gelen ve sığınma talep eden kişi, Avrupa dışından gelen bir kişi olarak nitelendiriliyor. Yani, mülteci, geldiği ülkedeki koşullar, ülkesinden kaçma koşulları açısından mülteci ama ben ona 51 Cenevre Sözleşmesi’ndeki statüyü vermiyorum. Dolayısıyla, birtakım hakları tanımlıyorum. Bu insan için, Türkiye için de kalıcı bir çözüm yok. Bu insanın bir üçüncü ülkeye yerleştirilmesine kadar da Türkiye’de kalmasını kabul ediyorum gibi bir yaklaşım içinde bu şartlı mülteci kavramı var.

Bir başka statü, yine yasanın getirdiği... Sanırım, 61, şartlı mülteci; 62’nci madde ikincil koruma altındaki kişiler. Onlar da tam 51 Cenevre Sözleşmesi’ndeki veya yasanın mülteci ve koşullu mülteci tanımı yapan bölümlerine uymayan, fakat ülkesine geri gönderildiğinde işkence, kötü muamele gibi olaylarla karşılaşabileceği tespit edilen insanlara verilen bir ikincil koruma. Bu da Avrupa Birliği ve uluslararası hukuk açısından daha sonra geliştirilen bir kavram.

Bir şeyi unuttum. Tabii, yine yasanın temel kavram... Birincisi 61’inci madde, mülteciyi tanımlıyor. Mülteci de 51 Cenevre Sözleşmesi’ndeki koşullardan ülkemize gelen ama bir Avrupa ülkesi vatandaşı olan kişi. Yani, Avrupa ülkesi vatandaşlığını da şöyle tanımlıyor: Avrupa Konseyi üyesi bir ülke. Bu bağlamda, Azerbaycan, Ermenistan gibi, Rusya Federasyonu gibi Avrupa Konseyi üyesi ülkeler...

BAŞKAN – OECD.

İLTİCA VE GÖÇ ARAŞTIRMA MERKEZİ BAŞKANI METİN ÇORABATIR OECD de değil. “Council of Europe” Bu, hemen savaştan sonra kurulan, Avrupa’da demokrasiyi geliştirmek amacıyla, Türkiye’nin de üye olduğu, Sovyetlerin dağılımından sonra birçok eski Doğu Avrupa üyesi ülkenin de şey yaptığı... İşte, Parlamento’lar Asamblesi var bizim. Council of Europe’un üyesi olmak bunun belirleyici şeyi. O ülkelerden geliyorsa Türkiye, 51 Cenevre Sözleşmesi’ne taraf bir ülke olarak o imzasından kaynaklanan yükümlülüklerini tanıyor.

Bugün hâlâ net olarak, değişik akademisyenlerin, sivil toplum kuruluşlarının bilgi taleplerine rağmen, Türkiye’de şu anda kaç kişinin mülteci statüsü aldığı yönünde net bir açıklama yok. “40-50” kişi deniyor. UNHCR’dayken bizim bildiğimiz, benim bizzat ilgilendiğim bir Azeri Nazım Hacıyev diye bir arkadaşımız vardı. Bu, Ermeni-Azeri çatışmalarında acılar çekmiş, şimdi Antalya’da neticede vatandaşlığa kabul edildi. Bizim bildiğimiz, Batılı, Avrupalı tek mülteci o. Ama devletimizin verdiği, işte “50-40 kişi mülteci olarak tanımlanmış.” deniyor.

BAŞKAN – Rakamlar veriliyor ama. Dün mesela Göç İdaresinin sayfasında açıklandı 2015 istatistikleri.

İLTİCA VE GÖÇ ARAŞTIRMA MERKEZİ BAŞKANI METİN ÇORABATIR Kaç?

BAŞKAN – Tahmin ediyorum, 65 civarında bir rakam mesela, dediğiniz gibi.

İLTİCA VE GÖÇ ARAŞTIRMA MERKEZİ BAŞKANI METİN ÇORABATIR Evet, evet.

BAŞKAN – Resmî veriliyor yani.

İLTİCA VE GÖÇ ARAŞTIRMA MERKEZİ BAŞKANI METİN ÇORABATIR Şimdi verilmeye başlandı.

İkincil korumaya verilen de geçenlerde işte Atilla Bey bazı STK’ları davet etmişti. Ben sordum bizzat: İkincil korumadan kaç kişi yararlandı? “10 kişi mi, 15 kişi mi ne.” dedi. Çünkü, orada, ikincil koruma kavramı şunun için geliştirilmişti: Ben Birleşmiş Milletlerde çalışıyordum. Bu yasanın tasarısının hazırlanmasında Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği çok yoğun destek verdi Türk Hükûmetine. O müzakerelerin, tartışmaların beyin fırtınalarında ben de bulundum. Mesela, o

dönemde daha, Afganların çıkışı, üçüncü ülkeye yerleştirilmeleri, yerleştirme ülkeleri tarafından durdurulmuştu ve Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Türkiye’ye gelmiş, sığınma talep etmiş Afganistan vatandaşlarını yerleştiremez hâle gelmişti. Türkiye’de kalacaklar, ülkelerine geri gönderilemeyecekler, Türkiye’de entegre olamıyorlar, başka ülkeye gönderilemiyorlar. O zaman o insanlara bir şey verelim. Normal, şartlı mülteciden biraz daha fazla haklar verelim çalışmaya yönelik. Dolayısıyla, hiç olmazsa, iş bulup çalışarak hayatlarını Türkiye’de idame ettirsinler diye, biraz Afganlar düşünülerek ama tabii yasa metnine özel bir grup olarak konmadan bu kategori konmuştu. Ondan da işte Atilla Bey’in bize verdiği bilgi, bugüne kadar 15 kadar kişi. Ki işte kamu kuruluşundaki arkadaşlarla konuştuğumuzda yani Türkiye’nin bu Suriye krizi, 3 milyona yakın insanla karşılaştığı sorun karşısındaki çıkış yollarından birisi olarak şeyi öneriyorum: Yasa değiştirmeden de hiç olmazsa, bu insanlara ikincil koruma düşünülürse çalışma imkânları açısından daha bir rahatlama getirir. Zaten, Meclisimizin kabul ettiği bir yasanın geçerli bir hükmü var.

BAŞKAN – 63 de zaten buna uyuyor Hocam.

İLTİCA VE GÖÇ ARAŞTIRMA MERKEZİ BAŞKANI METİN ÇORABATIR - Evet.

BAŞKAN – Yani, savaş nedeniyle kendi ülkesinden kaçan kişiler ikincil korumaya tabi olabiliyor, (c) maddesi gereği.

İLTİCA VE GÖÇ ARAŞTIRMA MERKEZİ BAŞKANI METİN ÇORABATIR – Evet ama Türkiye bunu çok az kişiye şu an... Daha işletmedi yani.

BAŞKAN – Tabii, geçici korumadan sonraki statü olarak düşünülebilir bu.

İLTİCA VE GÖÇ ARAŞTIRMA MERKEZİ BAŞKANI METİN ÇORABATIR Kesinlikle ve o rahatlatır. Çünkü, mesela, çalışma hakkı filan vermek, tabii, siyasi olarak da çok hassas bir konu.

BAŞKAN – Verdik ama.

İLTİCA VE GÖÇ ARAŞTIRMA MERKEZİ BAŞKANI METİN ÇORABATIR – Hak olarak vermedik. 15 Ocak 2016 yönetmeliği, çalışma izinlerini düzenleyen bir yönetmelik ve işte, kaydoldukları ilde çalışması, başvurması gerekiyor, bir işverenin talep etmesi gerekiyor. Anlaşma bu şeyle sınırlı. Her bir iş akdiyle ve özel izinle sınırlı. Ve işte, kamu kuruluşları, başta iş hayatını düzenleyen kuruluşlar bir profillemeye çalışması yapıyorlar. Kaç kişinin mesleklerini, o ildeki sanayinin, iş hayatının diğer ihtiyaçlarını belirleyerek böyle karşılaştırmalı bir iş hayatı düzenlemesine gidildi. Yoksa, genel, bir Türk vatandaşı olarak ben istediğim bir işe başvurabilirim, bu bir haktır. Kabul edilirim, edilmem, o ayrı ama bir hak olarak mültecilere verilmeli.

Bir başka şey: İşte, yasa, başvurayı tanımlıyor, mülteciyi tanımlıyor Avrupa’dan gelenler şeklinde. Koşullu mülteci, aynı koşullardan ülkesini terk etmiş, fakat Avrupa dışında bir ülkeden geldiği için “koşullu, şartlı mülteci” deniyor. Bir de işte ikinci mülteci var. Bunlar 61, 62 ve 63’üncü maddelerde tanımlanıyor. Arada, bu mülteci başvurusunu değerlendirme yöntemleri falan anlatılıyor.

91’inci maddeye geldiğimizde, burada, ayrıca, bütün bu yani şartlı mülteci ve ikincil koruma geçici nitelikte olmakla birlikte, 91’inci maddenin başlığı geçici korumayı düzenleyen bir şey. İkinci kez bir geçici koruma kavramıyla karşılaşıyoruz. O da Avrupa Birliğinden alınmış bir kavram. Fakat, iki paragraflık bir kavram, diyor ki: “Sınırlarımıza...” Burada ayırıcı özellik: Diğerlerinde şartlı mülteci, ikincil koruma vesaire, hep bireysel olarak gelip Türkiye’de bir bireysel şeye başvuruyorsunuz. Başvurunuz değerlendiriliyor ilgili makam tarafından. Hakikaten kanaat getirilirse ona geldiği ülkeye göre ya şartlı mülteci ya mülteci veyahut da işte ikincil koruma altındaki kişi sıfatı verilecek. Bunların hak, hukukları belirleniyor. 91’inci maddenin bütün bu diğer kategorilerden ayırıcı kısmı, Sayın Başkanımızın da başta söylediği gibi “Sınırlarımıza büyük kalabalıklar hâlinde bir geliş olursa Türkiye kapılarını açabilir ve bunlara ait uygulamayı da Bakanlar Kurulu düzenler.” diyor. İçini fazla şey yapmıyor. Yönetmelik dolayısıyla düzenlemeye bırakıyor, Bakanlar Kurulunun yönetmeliğiyle.

Dediğim gibi, yasa 2014 yılında yürürlüğe girdikten sonra, yasanın bütünüyle yürürlüğe girmesi mart 2014. 22 ekimde de Geçici Koruma Yönetmeliği çıktı. Burada da sınırlarımıza, yine kitle hâlinde gelenler olursa bunlara dair nasıl usuller uygulanacak? Kamplar kurulacak, başta geçici kayıt merkezleri kurulacak, kamplara gönderilecekler. Kamplarda şunlar olacak. Başka yere tayinleri istenenleri valilikler belirleyecek. Daha yasa girmeden de, girdikten sonra da geçici koruma altındakilerin bir hakkı uygulanmıyor, ki o da Avrupa Birliğiyle yaptığımız anlaşmanın zayıf noktalarından birisi, eleştirilen noktalarından birisi. Türkiye, başından itibaren, 2011'den itibaren Suriye'den gelenlere bireysel başvuru imkânı tanımadı, onları kitle hâlinde şey yaptı.

Burada, çok kısa, isterseniz veyahut da daha sonra da şey yaparım. Avrupa Birliğinin 2001 tarihli, özellikle Bosna Savaşı'ndan sonra geliştirdiği bir geçici koruma yönergesi var. Orada bunun süreleri belli. Yani, uzata uzata üç seneye kadar uzatabiliyor. Geçiciliğin de bir şeyi var ve geçici koruma altındakilere bireysel başvuru imkânı tanıyor. Bizdeki bu yönetmelik, 22 Ekim 2014 yönetmeliğinde de, yasada da süre belirtilmemiş. Nasıl biteceğine dair şeyler var ama ne zaman biteceğine dair, nasıl uzatılacağına dair bir hüküm yok. Yani, Suriyeliler aşağı yukarı... Kimse bilemiyor yani bazı uzmanlar diyor ki: "Bunlar kalıcı." Bazıları "Gidici." Ben başka faktörlerle, neticede kendilerinin belirleyeceğini ve Türk devletinin de eğer koşullar uygun olursa onlara verdiği bu statünün geri alınabileceğini savunuyorum. Ama, neticede...

RUHİ ERSOY (Osmaniye) – Bu, şahsi görüşünüz mü?

İLTİCA VE GÖÇ ARAŞTIRMA MERKEZİ BAŞKANI METİN ÇORABATIR – Hayır yani tabii, şahsi görüşüm ama dayandırdığım gerekçe var. O da 1951 tarihli, mültecilerin statüsüyle ilişkili şeyin 1'inci maddesi mültecinin tanımını yapıyor, coğrafi kısıtlamayla falan. Onun altında, devam eden paragraflarında, a, b, c, d, f gibi, orada "Mültecilik statüsü ne zaman biter?" diyor. "Kişiyi mülteci yapan -başta söylediğim- onu ülkesinden kaçırın ülkedeki sebeplerin ortadan kalktığı konusunda ciddi bir kanaat oluşursa ona mülteci statüsü veren devlet o mülteciyi ortadan kaldırabilir." diyor. Çünkü, bu uluslararası bir koruma. Devletin kişiyi koruyamaması veya korumak istememesi durumundan kaynaklanan bir durum. O durum ortadan kalkarsa mültecilerin statüsünün kaldırılması mümkündür. 51 Cenevre Sözleşmesi'nde oldukça açık olan bu hükmü James Hathaway gibi, bu konunun dünyadaki en uzmanı hukukçular da böyle yorumlar yapıyorlar yani benim kanaatim buna dayanıyor.

Türkiye, işte, bunların bireysel başvuru yapmasına imkân tanımadı en başından beri. Hatta Mülteciler Yüksek Komiserliği de en azından böyle bir prensip anlaşmasıyla, 2011'de, ilk geldiklerinde, Sayın Davutoğlu tarafından açıklanan politikayı çok benimsediğini dünyaya yaydı, Türkiye'ye destek vereceğini söyledi ve kendisi de bireysel başvuruları almadı. O tarihten itibaren Suriye'den gelip de Ankara'da Birlik Mahallesi'ndeki Mülteciler Yüksek Komiserliğine yapılan başvuruları almadı. Onun da gerekçesi şuydu: Sayılar hızla artıyordu ama Türkiye'nin cevabı... Sınır illerimizde, başta Hatay'dan başlamak üzere sayılar arttıkça bir kamp -sizler gezeceksiniz- arkasından 2'nci kamp, 3'üncü kamp, komşu vilayette 1'inci kamp, 2'nci kamp; şu anda 10 kadar vilayetimizde 25 veya 26 tane kamp var. O kamplar da çözüm aradı. Bunların geçici nitelikte olduğunu varsaydı. Eğer bunlardan bazılarının kampı terk edip, Ankara'ya gelip bireysel başvuruda bulunma imkânı olsaydı UNHCHR bakacaktı -mecburen, savaş var- onlara kendisi açısından, görevi icabı mülteci statüsü tanıyacaktı. Onun sonucu Avrupa'ya gidiş olacaktı. Dolayısıyla, bu uygulanırsa -Türk makamlarıyla UNHCHR konuştu- kamplar boşalır. Türkiye başarılı, iyi de para yatırarak bir kamp düzeni kuruyordu. Onun için, Birleşmiş Milletler de aynı anda, paralel bir zamanda şeyi almamaya, bireysel başvuru imkânı tanınamaya başladı. Bu, 22 ekim Geçici Koruma Yönetmeliği'nde de "Geçici koruma altındakiler bireysel başvuru yapamazlar." diye açık hüküm var. Fakat, bu bize şimdi, bu Avrupa Birliği, Türkiye arasındaki "geri kabul" diyebileceğimiz anlaşmanın o bölümüyle ilgili yeni sorunlar yaratıyor. İşte başta Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, değişik uluslararası insan hakları örgütleri Yunanistan'dan başlayarak

bu anlaşmayı eleştiriyorlar. Eleştirme noktalarından birisi, Türkiye’de Suriyelilere bireysel başvuru imkânlarının tanınmadığı. Suriyeli olmayıp yine aynı yolla giden, düzensiz göçle giden Afgan, Afrikalı, uzak Asyalı insanlar için de bugün hâlâ oturmuş bir sistem yok. Bireysel başvuru açık ama kalıcı çözüm açısından artık şu musluk iyice çalışmıyor. Bugün yasa giderek Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün bireysel başvuruları sürece almasını öngörüyorsa da hâlâ o sistem oturmadı. Çünkü, Genel Müdürlük daha kurulur kurulmaz, daha bebekken üzerine çok büyük bir yük yani Suriyeliler, onların geriye doğru kayıtları gibi bir problemle karşılaştı. Yeni alınan uzmanlar, aslında bu bireysel, mülteci olup olmadığı, mülteci statüsü belirleme işlemleri için işe alınmıştı. Kayıt işleriyle, Suriyelilerle ilgili işlerle görevlendirildiler. Dolayısıyla, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği ve onun çalışma ortağı, Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği Ankara’da -bu, Sinpaş’ın yanında- artık onlar kaydediyorlar.

BAŞKAN – Geçen hafta onları dinledik.

İLTİCA VE GÖÇ ARAŞTIRMA MERKEZİ BAŞKANI METİN ÇORABATIR – Dinlediniz. İbrahim Bey’i mi?

BAŞKAN – İbrahim Kavlak Bey, evet.

İLTİCA VE GÖÇ ARAŞTIRMA MERKEZİ BAŞKANI METİN ÇORABATIR – Şimdi, 900 kişilik bir STK yani bir devlet dairesi gibi büyüdüler. Şu anda başvuran kişilere -İbrahim söylemiştir- 2023, 2024 tarihi ilk mülakat tarihi olarak veriliyor. Belli mecburi ikamet illerine yönlendiriliyorlar. Orada belli hakları yok.

Bir de en son şeyi söyleyeyim. Sonra isterseniz, sorularla daha rahat şey yaparız. 51 Cenevre Sözleşmesi’nin bir bölümü tanımlar yapıyor: “Mülteci kimdir?” 2’nci bölümü, mültecilik statüsü ne zaman biter, onu anlatıyor ama sözleşmenin büyük bir kısmı statüyle ilgili ve haklarla ilgili. Siyasi hakları, çalışma hakları, sosyal hizmetlere erişim hakları gibi, mülkiyet hakları gibi, bir insanın şeye başlayacağı, yeni bir hayat kurması için gereken hakları mülteciye o devletin, onu misafir eden devletin vermesi isteniyor. Burada, siyasi haklarda bir tek vatandaşlık hakkı mecburi değil. 51 Cenevre Sözleşmesi böyle bir koşul öne sürmüyor. Mültecilere illa vatandaşlık hakkı verme diye bir yükümlülüğünüz yok ama daha sonraki BM kararları, daha sonraki Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Yönetim Kurulu kararları, hatta 51 Cenevre Sözleşmesi uzun süre yaşadından sonra o insana seçme seçilme bağlamında vatandaşlık hakkı vermeyi kuvvetle tavsiye ediyor.

BAŞKAN – Nitekim, geçmişte de gelenlere vermişiz, soydaşlardan.

İLTİCA VE GÖÇ ARAŞTIRMA MERKEZİ BAŞKANI METİN ÇORABATIR – Şimdi, onlar Avrupa’dan... Şimdi, Türkiye’nin bir de bütün bu uluslararası şeyinin dışında İskân Yasası var 1934 tarihli, 200’lerde tadil edilen. Türk soylu, Türk kültürüne bağlı insanlara vatandaşlıklar verildi. Bulgaristan’dan, hatta az sayıda kişiye, Bosna ve Kosova’dan gelenlere de verildi, vatandaşlık verildi. Tam sayıları bilemiyorum. Dediğim gibi, bizim bildiğimiz, UNHCHR olarak benim dostum Nazım Hacıyev’e de verildi, Azeri ressam ve Türkiye’nin mülteci olarak tanıdığı. Bu bağlamda öyle, ülkelerindeki Kosova, Bosna gibi bir karmaşadan dolayı değil de daha bireysel bir tehdit için gelenlere de... Dolayısıyla...

RUHİ ERSOY (Osmaniye) – Bu verilen kavramın adı tam olarak sığınmacı hakkı mı, vatandaşlık hakkı mı? Daha sonra vatandaşlığa geçiyor mu bunlar?

İLTİCA VE GÖÇ ARAŞTIRMA MERKEZİ BAŞKANI METİN ÇORABATIR – O devletlerin... Yani, dediğim gibi, mülteci hukuku, devletleri yükümlü kılmıyor ama tavsiyede bulunuyor. Her devletin kendi vatandaşlık yasası ve siyasi iradesinin kararıyla verebilir.

RUHİ ERSOY (Osmaniye) – Nazım Bey vatandaş mı, değil mi?

İLTİCA VE GÖÇ ARAŞTIRMA MERKEZİ BAŞKANI METİN ÇORABATIR – Vatandaş oldu.

BAŞKAN – Metin Bey, teşekkür ederiz.

Şimdi, ikide toplantımız var ama anladığım kadarıyla, gördüğüm kadarıyla sorular var.

Soruları alalım.

Benden başlayayım mı? Bir pozitif ayrımcılık...

Şimdi, tabii, geçici koruma statüsü ve “Türkiye’de kalanların çalışma, istihdam piyasasına erişimleri mümkün ama hak yok.” dediniz. Ben aslında Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun geniş bir çerçeve çizdiğini düşünüyorum. Nitekim, biliyorsunuz, 3’üncü bölüm “Uluslararası Koruma” başlığı altında ve geçici koruma statüsü de bu başlığın altında, bu kısmın altında. Dolayısıyla, bana göre, geçici koruma, aslında uluslararası bir koruma statüsüdür. Orada da uluslararası koruma statüsüne sahip olanların çalışma hakkı, eğitim hakkı düzenlenmiştir. Göç İdaresi böyle yorumlamıyor ama kanun koyucu bana göre o kısmın altına koyarak buna da bir statü vermiştir. Dolayısıyla, orada kişilerin uyum ve diğer haklara erişim hakları vardır diye düşünüyorum. Bilmiyorum, bu yoruma ne dersiniz birincisi olarak.

İkincisi olarak, Türkiye’deki Suriyelilere biz yarından itibaren hangi statüyü verirsek doğru olur yani hangi statüye geçirirsek doğru olur?

İki sorum var.

İLTİCA VE GÖÇ ARAŞTIRMALARI MERKEZİ BAŞKANI METİN ÇORABATIR – Teşekkürler.

Tabii, birincisi, yasanın koruması altında. Onun için gerek Birleşmiş Milletler gerek Avrupa Birliği bu yasanın çıkmasından çok memnun oldular. Yüksek komiser o zaman Guterres’ti, şimdi genel sekreterliğe aday. Birkaç komisyona, İnsan Hakları Komisyonu, Dışişleri Komisyonu bir komisyonla birlikte getirdik Meclisimize, bir sunum yapmıştı.

BAŞKAN – “Ret” oyu olmadan çıktı, çekimser de azdı.

İLTİCA VE GÖÇ ARAŞTIRMALARI MERKEZİ BAŞKANI METİN ÇORABATIR – Tabii, tabii yani hemen hemen oy birliğiyle çıktı. Yasa Türkiye’de ilk sığınma, mülteci konularındaki ilk yasa. Bir 1994 Yönetmeliği var, o Bakanlar Kurulu kararı. Bu açıdan büyük bir adım. Burada bir şüphe yok. Özellikle birtakım prosedürel şeyleri düzenleyen şey var ama geçici koruma maddesine baktığımız zaman -burada tamamen bire bir söyleyemeyeceğim ama okuyabiliriz maddeyi- 91’inci madde diyor ki: “Sınırlarımıza kitle hâlinde bir mülteci göç akımı olursa o insanlara ülkemize girme imkânı tanınabilir.” Bir iradeyi ortaya koyuyor, “tanınır” demiyor. “Topraklarımıza alındıkları takdirde de onlarla ilgili düzenlemeleri Bakanlar Kurulu yerine getirir.” diyor.

ŞENAL SARIHAN (Ankara) – Güzel bir yönetmelik yapıyoruz.

İLTİCA VE GÖÇ ARAŞTIRMALARI MERKEZİ BAŞKANI METİN ÇORABATIR – Evet. Dolayısıyla, şimdi, mesela Türkiye’deki bazı insan hakları örgütleri şunu şey yapıyorlar, yasal birtakım hakları sonra yönetmelikle düzenlemenin sakıncalı olabileceğini söylüyorlar. Hukuki bir tartışma konusu belki. Ama benim de kanaatim -sizin birinci sorunuz açısından- bir şey yok yani statü boşluğu var. Tamamen Bakanlar Kuruluna ve günün koşullarına bırakılıyor. Yani, 91’inci maddede deseydi ki: “Çalışma hakları var veya 1951 Cenevre Sözleşmesi’nin şu veya bu haklarına erişimleri var, şunlardan faydalanamazlar.” O zaman size katılabilirdim.

İkinci sorunuz...

BAŞKAN – Ben orada şey diyorum yani çalışma hakkı konusunda şöyle diyor: “Uluslararası koruma statüsü sahipleri çalışma hakkına başvurabilir.” kanunun o hak ve yükümlüler kısmında.

İLTİCA VE GÖÇ ARAŞTIRMALARI MERKEZİ BAŞKANI METİN ÇORABATIR – Evet.

BAŞKAN – Bana göre, geçici koruma da uluslararası koruma kısmı altında düzenlediğine göre bu geçici koruma da bir statüdür, uluslararası koruma statüsüdür. Orada tek tek ifade etmemiş zaten çalışma hakkında “uluslararası koruma statüsü sahipleri” demiş. Bana göre geçici koruma bir uluslararası koruma statüsü sahibidir, kanun koyucu da bunu düşünmüştür. Bundan dolayı bir hakları vardır.

İLTİCA VE GÖÇ ARAŞTIRMALARI MERKEZİ BAŞKANI METİN ÇORABATIR – Sizin bu yorumunuza ben yürekten katılıyorum.

BAŞKAN – Kurumlar katılmayabiliyor.

ŞENAL SARIHAN (Ankara) – Genel kural yok, değil mi? Esas olan o yani bir genel kuralın olmaması. Hani her durumu kapsayabilecek bir düzenlemenin eksik olduğu görülüyor. O zaman gelen kalabalık grubun niteliğine göre siyasi nitelemeler de öne çıkacak elbette. Bunlara göre bir düzenleme olacak. Genel bir yasa çok daha doğrudur. Eşitlikçi bir uygulama olur.

İLTİCA VE GÖÇ ARAŞTIRMALARI MERKEZİ BAŞKANI METİN ÇORABATIR – Yani, yorumunuza katılıyorum. Şöyle: Niye çalışma hakkı tanınmalı? O apayrı bir şey. Murat hoca da belki söylemiştir, diğer kurumların temsilcileri de.

Şimdi, işte geçtiğimiz yıl büyük bir ikinci hareket oldu, nüfus hareketi. Yasa dışı yollarla 4 bin kişi veya daha fazlası, Aylan bebek bunların en sombolize eden şeyi, acılarla dolu bir göç oldu. Bütün prensiplerini ayaklar altına alarak birçok Avrupa ülkesi çitler, duvarlar ördü, sıkıştık. Şimdi de bu Türkiye ile Avrupa Birliği arasında bir anlaşmaya vardık. Neticede, bu ne kadar frenler, ne kadar durur, bu anlaşma ne kadar başarılı uygulanır o ayrı bir tartışma ama hedeflerine ulaşacağını varsayarsak -ki bazı düzenlemelerde ben nispeten olumluyum- neticede büyük bir kısım Türkiye’de kalacak. Bazıları Avrupa’ya gitmek de istemiyor Türkiye’nin kültürel yakınlığı, kendi ülkelerine yakınlığı gibi birçok sebeplerle ama Türkiye’den kaçmalarının, Türkiye’den onları iten sebeplerin başında, onları yeni bir hayata başlatacak bir statü yok. Ekonomik güç önemli. İnsan karnını doyuracak, evine ekmek getirecek, onun için yasa dışı yollarla çalışıyorlar, kayıtsız ekonomide çalışıyorlar, çok az ödüyorlar. Türk insanının emeğini bu sefer almış oluyorlar yani 70 liraya yevmiyeyle çalışacak ama 30’ a çalışmaya hazır.

Benim şeyim şu: İşte geçen yaz birkaç kere gittim. İzmir, Ege’de gitmeye hazır, şişme botlarını sırtlamış insanlarla da konuştum. Türkiye’de kaldıkları zaman tünelin ışığını göremiyorlar tünelin ucunda. O da statüyle ilgili. Benim naçizane yorumum, bu daha hukuka falan dayalı bir yorum değil ama tecrübeye dayalı bir yorum, hepimiz insanız. Ben buradan çıkınca ne yapacağımı aşağı yukarı planlıyorum, bir başka toplantıya gideceğim, yarın ne yapacağım, tatilde ne yapacağım, iş hayatımla ilgili ne yapacağım. Neye göre şey yapıyoruz? Bizim vatandaş olarak birtakım statülerimiz var, sınırlarımız var, bir de maddi gücümüz var. Onları hesaba katarak kendi yolumuzu, yarın hangi yoldan gideceğimiz planlıyoruz. Bu statüyle ilgili. Ben Türk vatandaşı statüsüyle, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı statüsüyle, üç aşağı beş yukarı her kanunun maddesini bilmesem de haklarımı biliyorum, o çerçevede hareket ediyorum. Oğlum şimdi üniversite 1’de. Yarın üniversiteyi bitirince arzu ederse Türkiye’de bir master yapabilir diyorum, işe girebilir, yurt dışında bir doktora, mastera gidebilir, hakkı bu eğer koşullarını yerine getirirse. Bir Suriyeli baba olsaydım ben... Şimdi geçici eğitim merkezleri var, tanınan bir diploma, statü vermiyor. Türk okullarına kayıt imkânları var, pratikte birçok şeyleri var. İlköğretim okulunu veya liseyi bitirdiği zaman üniversiteye girecek mi girmeyecek mi belli değil. Veya ben küçücük getirdiğim parayla bir dükkân açtım, ki çok başarılı iş adamı olan Suriyeliler var ama biriktirdikleri sermayenin, emeklerinin karşılığının yarın ne olacağını bilemiyorlar yani statü boşluğu var. Onun için altını çizerek söylüyorum dedim, 1951 Cenevre Sözleşmesi’nin asıl tam adı Mültecilerin Statüsüne Dair Sözleşme. Hak olarak temel hakları tanımlıyor.

ALİ İHSAN YAVUZ (Sakarya) – “O da bağlayıcı değil.” dediniz zaten. “Mülteciler hukuku aslında ülkelere ilişkin bir bağlayıcı durum ifade etmiyor.” dediniz.

İLTİCA VE GÖÇ ARAŞTIRMALARI MERKEZİ BAŞKANI METİN ÇORABATIR – Yok. Yani bir ülke imza attıysa bağlayıcı ama çekinceleri veya kısıtlama...

ALİ İHSAN YAVUZ (Sakarya) – Hocam, aynen şöyle dediniz: “Mülteciler hukuku devletlere sorumluluk yüklemiyor ancak tavsiyelerde bulunuyor.”

İLTİCA VE GÖÇ ARAŞTIRMALARI MERKEZİ BAŞKANI METİN ÇORABATIR – Şey açısından, vatandaşlığa girme açısından.

ALİ İHSAN YAVUZ (Sakarya) – Pardon.

İLTİCA VE GÖÇ ARAŞTIRMALARI MERKEZİ BAŞKANI METİN ÇORABATIR – Yani vatandaşlık konusunda. Ama oraya imza attıysanız...

BAŞKAN – Uymak zorundasınız.

İLTİCA VE GÖÇ ARAŞTIRMALARI MERKEZİ BAŞKANI METİN ÇORABATIR – Çekince ve kısıtlama, bir de çekinceler var. Mesela, Mısır’ın bir sürü çekincesi var, Türkiye’nin de çekinceleri var ama onlar daha pratikte önem taşımayan çekinceler. Bir de coğrafi kısıtlama var. Mesela, hiçbir şey koymadan bütününe imza atmış bir devletseniz oradaki bütün hakları, hukuku tanıyacaksınız. Vatandaşlık hariç, öyle bir yükümlülüğümüz yok.

Kısıtlama koyduysanız o kısıtlamanın tanımına giren mültecilere karşı yükümlülüklerinizi yerine getirmeniz lazım.

BAŞKAN – Almanya, Yunanistan, Fransa, İspanya tanıyor mu hocam?

İLTİCA VE GÖÇ ARAŞTIRMALARI MERKEZİ BAŞKANI METİN ÇORABATIR – Tanıyor.

BAŞKAN – Anlaşmanın gereklerini yerine getiriyor mu?

İLTİCA VE GÖÇ ARAŞTIRMALARI MERKEZİ BAŞKANI METİN ÇORABATIR – Şimdi şöyle: Dediğim gibi, mesela Almanya, 1 milyona yakın insan sadece Türkiye’den değil, Afrika’dan da geliyor. Bu geçen sene.

ALİ İHSAN YAVUZ (Sakarya) – Ne kadar zamanda 1 milyona yakın hocam?

İLTİCA VE GÖÇ ARAŞTIRMALARI MERKEZİ BAŞKANI METİN ÇORABATIR – Aşağı yukarı Ekim’in 15’inde gelip de Almanya’ya giden insan sayısı 800-900 bin kişi.

ALİ İHSAN YAVUZ (Sakarya) – Bir yılda mı hocam?

İLTİCA VE GÖÇ ARAŞTIRMALARI MERKEZİ BAŞKANI METİN ÇORABATIR – Evet. Ve bunlar sadece buradan değil, Kuzey Afrika ülkelerinden büyük göç oldu. Hatırlarsanız, 2015 yılı baharında Avrupa, biz Suriyelileri konuşuyorduk ama Avrupa’daki bütün tartışma İtalya ile daha kuzeydeki Avrupa Birliği üyesi ülkeler arasındaydı.

BAŞKAN – Dublin Sözleşmesi.

İLTİCA VE GÖÇ ARAŞTIRMALARI MERKEZİ BAŞKANI METİN ÇORABATIR – Dublin Sözleşmesi, kararlar alındı “Kaçakçıların tekneleri batırılacak.” filan diye. Kimse Ege şeyine bakmıyordu yani bütün şey Orta Akdeniz’deki bir göç dalgasıydı.

Şimdi, Almanya şöyle yapıyor: O da hazırlıklarını yapıyor. Bir de bu anlaşmanın düzenli göç kısıım, ayağı olacak işte birtakım insanları normal yollarla götürecekler. Hızlı bir dil kursu düzenliyor, konut imkânları hazırlıyor ve bir an içinde de onlara bir iş imkânı, mesleklerine göre bir iş hakkı tanıyor, tanıyacak çünkü tamamen 1951 Cenevre Sözleşmesi’ne taraf. Başarılı ve başarısız yönlerini Almanya’da göçmen işçiler, diğer başka mültecilerle ilgili ve entegrasyon tecrübesi var. Bizde hep geçici

olduğu için bu tecrübe, Türkiye’deki Birleşmiş Milletler örgütleri olsun, Türk kamu kurumları olsun, Türk STK’ları olsun hepimiz için yeni bir konu. Bu insanlarla birlikte yaşamak durumundayız. Süresi konusunda tartışabiliriz; daha çok Suriye’deki gelişmelere bağlı, Türkiye’de ne kadar uzun kalacaklar ona bağlı. Birçok faktör bunu belirleyecek ama Türkiye’deki kaldıkları sürece, onlara Almanya’nın yaptığı gibi Alman hayatına entegre olacak birtakım hakları vermemiz lazım, benim önerilerimden biri, bütün konuştuğum kişilerle, kamu yetkileriyle veya siyasi kişilerle. Mesela, şu dönemde -çünkü aynı anda geliyor bazı şeyler- Türk kamu kurumlarını, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Göç Dairesi, AFAD Almanlarla özellikle -çünkü Almanya Avrupa’da bu anlaşmanın önünü çekiyor- veya başka ülkeler, mülteci almakta olan ülkelerle çok sayıda uzmanımızı, çalışanımızı götürüp bir aylık, iki aylık birlikte ortak çözümler aramaları, bir tecrübe, bir birikim aktarmasının yapılması Türkiye için çok yararlı olur. Türk yetkililerinin, Almanya’nın bu konudaki cevabı ne oluyor mültecilere, onlar nasıl bir entegrasyon politikası uyguluyorlar yasal kısımları iyi kötü belli ama uygulamayı görmesi... Ben sık sık değişik ülkelere konferanslara davet ediliyorum, gittiğimde geziyorum yerel veya daha ulusal düzeylerde. Biliyorsunuz, Almanya’da özellikle federal yapı var, değişiyor ama çok farklı uygulamalar var. Onlardan çıkaracağımız dersler, onları buraya uygulayabileceğimiz unsurlar olabilir. Artık bu sorunla karşı karşıyayız onun için mesela çalışma hakkı, onları yeniden düşünmemiz lazım.

RUHİ ERSOY (Osmaniye) – Bir de bunu rasyonel zeminde götürüp siyaset malzemesinin dışında tutmak lazım muhalefet açısından da iktidar açısından da galiba, değil mi hocam?

İLTİCA VE GÖÇ ARAŞTIRMALARI MERKEZİ BAŞKANI METİN ÇORABATIR – Yüzde 100 katılıyorum. Maalesef, Türkiye’de -hepimiz bu toplumun insanlarıyız- toplumumuz çok kesin çizgilerle ayrılmış, bazı sembolik konular etrafında ayrılmışlar. Bu kriz de aynı ayrışmaya siyasileşti en başında beri. Burada Hükûmetin de payı var muhalefetin de payı var, sivil toplum kuruluşlarının da payı var ama ilke olarak mülteci konusu -ki Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğinin tüzüğünde de bu yazıyor- tamamen insan. İngilizcesi “humanitarian” ve “nonpolitical” politika dışı bir olay, böyle bakmamız lazım.

Yarın iktidar değişebilir, yeni bir iktidar, yeni bir hükûmet kurulabilir; realite değişmeyecek. Değişebilir tabii ama 3 milyon insanın değişmediğini düşündüğümüzde her yeni gelen hükûmetin, iktidarın, yeni siyasi partinin mevcudun üstüne bir şey eklemesi lazım.

BAŞKAN – Meclisin içindeyim, ben siyasi partiler konusunda çok fazla ayırım görmüyorum. Ufak tefek mutlaka var ama Avrupa’daki o ayrımcı dili ben Türkiye Büyük Millet Meclisinde bu konuda görmüyorum. Biliyorsunuz, alternatif parti var, yabancı düşmanlığını körükleyen partiler var Avrupa’da ama bizim hiçbir siyasal partimizde bu dil kullanılmıyor. Mutlaka politikalar konusunda farklılıklar var ama bunun bence bir avantajımız olduğunu düşünüyorum.

İLTİCA VE GÖÇ ARAŞTIRMALARI MERKEZİ BAŞKANI METİN ÇORABATIR – Kesinlikle katılıyorum.

RUHİ ERSOY (Osmaniye) – Hocam, Avrupa’daki sayıyı merak ediyorum ben Suriye krizinden bu yana. Bizde 3 milyona yakın misafir var. Avrupa’nın toplamında ne kadar bu sayı?

İLTİCA VE GÖÇ ARAŞTIRMALARI MERKEZİ BAŞKANI METİN ÇORABATIR – Sayın Vekilim, toplam 1 milyona yakın insan 2015 yılında Avrupa’ya gitti. Bunların büyük bir kısmı...

ALİ İHSAN YAVUZ (Sakarya) – Avrupa’ya mı Almanya’ya mı hocam? Demin dediğiniz başka mıydı?

İLTİCA VE GÖÇ ARAŞTIRMALARI MERKEZİ BAŞKANI METİN ÇORABATIR – Toplam Avrupa yani yanlış kavram...

ALİ İHSAN YAVUZ (Sakarya) – Demin “Almanya’ya gitti.” dediğiniz sadece Suriyeli değil, başka yerlerden mi?

İLTİCA VE GÖÇ ARAŞTIRMALARI MERKEZİ BAŞKANI METİN ÇORABATIR – Yok, Suriyeli değil. Tabii, dedim ya Kuzey Avrupa...

ALİ İHSAN YAVUZ (Sakarya) – Şimdi Suriyelileri test ederek söylüyor.

İLTİCA VE GÖÇ ARAŞTIRMALARI MERKEZİ BAŞKANI METİN ÇORABATIR – Şimdi, o kesin rakamı ben size yanılmayayım ama rakamlar var.

BAŞKAN – Kesin rakamlar mı?

ALİ İHSAN YAVUZ (Sakarya) – Yaklaşık.

İLTİCA VE GÖÇ ARAŞTIRMALARI MERKEZİ BAŞKANI METİN ÇORABATIR – Bir de Avrupa’dan gelen rakamlar da çok sağlıklı değil. Neden sağlıklı değil? Mesela, Yunanistan’da oturmuş bir sistem yok, çökmüş bir sistem var, sığınma sistemi var. Sonra da onun üzerine yani Yunanistan’a gelip oradan adaya gelip oradan ana kıta Yunanistan’a gidip oradan Makedonya sınırına gidiyorlar, orası kapalıysa bir başka sınıra gidiyorlar.

BAŞKAN – Sırbistan’a geçiyorlar.

İLTİCA VE GÖÇ ARAŞTIRMALARI MERKEZİ BAŞKANI METİN ÇORABATIR – Avusturya üzerinden Almanya’ya gittiler. Her yolu... Biliyorsunuz, geçen sene en önemli şey buydu. Orada da Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğinin anonslarını ben size söylüyorum, 1 milyona yakın insan var. O rakamları, ben size onların ifadesini söylerim ama onların da sağlıklı olmadığı yani tek tek kayıt yapacak bir kapasiteleri yok.

BAŞKAN – Mükerrer sayımlar var ve sayılmayanlar var.

İLTİCA VE GÖÇ ARAŞTIRMALARI MERKEZİ BAŞKANI METİN ÇORABATIR – Aynı sorun Türkiye’de de var.

Sizin bir şeyiniz vardı. En son ne demiştiniz?

BAŞKAN – Bundan sonra Suriyeliler için doğru statü nedir sizce?

İLTİCA VE GÖÇ ARAŞTIRMALARI MERKEZİ BAŞKANI METİN ÇORABATIR – Türkiye’nin derece derece -tabii bunda kamu kuruluşları daha çok bilgiye sahip ama- ben öteden beri coğrafi kısıtlamayı kaldırmasından yanayım. Türkiye için bu sadece Suriyeliler açısından değil, başka gruplar için de sıkıntı yaratıyor. Türkiye artık bu insanları kendi toplumuna entegre edecek, kendi toplumunda birlikte yaşayacak imkânları verecek ve ekonomisine, toplumuna kültürel bir zenginlik olarak, ekonomik bir zenginlik olarak görecektir adımları coğrafi kısıtlamadan sonra yapabilir diye düşünüyorum.

BAŞKAN – “Sonra Suriyelilerin tamamına, burada olanlara mülteci hakkı verelim.” mi diyorsunuz?

İLTİCA VE GÖÇ ARAŞTIRMALARI MERKEZİ BAŞKANI METİN ÇORABATIR – Tabii, bu bir takvime bağlanabilir. Mesela, sizler gezeceksiniz, sorun lütfen kampları. Belki dört sene, beş seneye yakın o kampta kalan insanlar var. Belki pratikte birtakım önlemler olabilir. İlk altı ay, bir sene kampta kalır. Sonra birtakım travmalarını atlattıktan sonra geçici olarak şehirlere yönlendirilebilir. Türkiye’de ikiye ayrıldı: Kampta kalanlar kampta kaldı büyük ölçüde, şehirlerde de daha büyük bir nüfus gelişti. Onları koruyacak hiçbir... Hiç değil; sağlıktan faydalanıyorlar, eğitim hakları var ama pratikte birtakım problemler var. Şimdi sağlıkla ilgili düzenlemeler getiriliyor, ara klinikler mültecilerin, mülteci doktorların çalışacağı... İşte çalışma izinleri de biraz eğitimle de bağlantılı, orada rahatlamalar getirecek ama...

BAŞKAN – Turkuaz kart getiriyoruz gelecek aydan itibaren. Turkuaz kart yasası çalışması var, önümüzdeki hafta Meclise gelecek.

İLTİCA VE GÖÇ ARAŞTIRMALARI MERKEZİ BAŞKANI METİN ÇORABATIR – Yani, adımlar atılıyor ama bu adımlar biraz yama yama oluyor yani 1951 Cenevre Sözleşmesi’ne baktığımız zaman, oradaki haklar ta Birinci Dünya Savaşı’ndan sonra “Bu mülteci sorununa nasıl çözüm getireceğiz?” sorusuna devletlerle yapılan yoğun temaslar, araştırmalar, çeşitli beyinlerin çabası sonucunda bu yönetmelik ve bugünkü sistemin ilk nüveleri atıldı. Onlar boş değil, oradaki haklar birbiriyle bağlantılı. Çalışma hakkı verdiğiniz zaman sendikal hak verecek misiniz? Çalışma hakkı verdiğiniz zaman hep böyle haklar bir sürü hukuki haklar, mesela “Kendi işini kur.” imkânı verdiğiniz zaman ticaret hukukuna girecek.

RUHİ ERSOY (Osmaniye) – Şimdi, bizim açmazımız, o 1951 Cenevre Sözleşmesi’ndeki coğrafi kısıtlamayı kaldırdığımızda Türkiye Almanya gibi kendi sosyal, kültürel ve ekonomik gelişim ve entegrasyonunu yapıp homojen -siyasal anlamda söylüyorum, kültürel türdeşlik olarak değil- bir ülke konumunda ve Almanya da... Fakat bizde bir etnik kimliklerin siyasallaşmasıyla ilgili büyük bir sorun var, coğrafyamızla ilgili önemli tartışmalar var. O zaman 2023’deki seçimlerde, 2019’daki seçimlerde Hatay’dan ve Kilis’ten çok rahat Suriyeli belediye başkanlarımız çıkacak. Güzel, entegrasyonumuzu sağlarsak Ankara’ya bağlı olarak kalsın bunlar ama “Hatay elden mi çıkar, Suriye mi gider, Suriye olaylarının içerisinde Türkiye nasıl dâhil olur bu olaylarla?” gibi kaygılar olduğu için Türkiye bu rezervlerini tutarak hareket etsin.

BAŞKAN – Bir de biliyorsunuz, Almanya -tamam kabul ediyorum ama- 100 bin civarında mülteci hakkı verdi geçen yıl, 120 bin toplamdaki sayısı. Bizdeki durum sınırlamayı kaldırdık. Siz de biliyorsunuz ki biz bir tampon ülke gibi oluruz, bana göre her yıl 1 milyon mülteci Türkiye’ye girer, kesinlikle her yıl girer ve hepsini de kabul etmiş oluruz ondan sonra.

RUHİ ERSOY (Osmaniye) – Almanya entegrasyonuna her yıl sindirebileceği kadar, entegre edebileceği kadar alıyor, toplumuna bir zenginlik olarak katıyor.

İLTİCA VE GÖÇ ARAŞTIRMALARI MERKEZİ BAŞKANI METİN ÇORABATIR – Şimdi şöyle söyleyeyim: Büyük bir sorunla karşı karşıyayız yani hiçbir ülke, Amerika bile, işte en zengin Avrupa ülkeleri panik halindeler bu mülteci göçü için ama her şeyin bir şekilde yapılması diye bir şey yok. Bir de neticede, bu insanlar siz coğrafi kısıtlamayı kaldırırsanız da devam ettirseniz de geliyorlar. Gelme sebepleri bir Suriyeli Türkiye’de coğrafi kısıtlama var mı yok mu diye baktığı için değil.

Tabii, bunlar sabahlara kadar konuşulabilecek şeyler.

BAŞKAN – Şenal Hanım, var mı sizin sorunuz?

ŞENAL SARIHAN (Ankara) – Yok, hayır.

RUHİ ERSOY (Osmaniye) – Yalnız, burada ben de bir şey çağrışım yaptım. Yerine geldiği için konuşuyorum. Bu aile araştırmasıyla ilgili komisyon üyesi arkadaşlarımız İsveç ve Finlandiya galiba ya da 1-2 tane ülkedeki bu boşanmalarla ilgili tecrübeleri yerinde görmek için sunumlar almaya gittiler. Almanya üzerindeki daha önceki tecrübelerini biz komisyon olarak dinlese...

BAŞKAN – Biz de talepte bulunduk. Makedonya ve Yunanistan birinci, ikinci etapta da Danimarka ve Almanya.

RUHİ ERSOY (Osmaniye) – Sayın Başkanım, şunu arz edeceğim: Biz talebimizi bence Almanya ve Danimarka üzerinde -belki diğerleri için olabilir olmayabilir- kampların durumu ve genel gözlemleri yapmanın yanı sıra, özelde Almanya’ya geçmiş tecrübelerini dinleme gereğiyle bir hazırlık rica edelim.

BAŞKAN – Tamam, işte aynı çerçevede.

RUHİ ERSOY (Osmaniye) – Tamam.

İLTİCA VE GÖÇ ARAŞTIRMALARI MERKEZİ BAŞKANI METİN ÇORABATIR – Çok yararlı olur naçizane.

BAŞKAN – Zaten Almanya inceleme ziyareti yapmamıza izin vermiyor, yalnızca görüş alışverişinde bulunacağız. Bu arada tabii uyum politikaları konusunda çalışacağız.

RUHİ ERSOY (Osmaniye) – Cenevre’den bu tarafa, Almanya İkinci Dünya Savaşı tecrübesinden bu tarafa göçmen politikasında neler yaptı, kurumların tecrübeleri nelerdi onu rica edelim onlardan.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN – Tamam.

İLTİCA VE GÖÇ ARAŞTIRMALARI MERKEZİ BAŞKANI METİN ÇORABATIR – Gidip orada görmek, tartışmak...

RUHİ ERSOY (Osmaniye) – Teşekkür ediyoruz.

İLTİCA VE GÖÇ ARAŞTIRMALARI MERKEZİ BAŞKANI METİN ÇORABATIR – Ben çok teşekkür ediyorum. Bilmiyorum yararlı oldu mu?

RUHİ ERSOY (Osmaniye) – Çok yararlı oldu, teşekkür ederim.

BAŞKAN – Dediğim gibi, zaten biz sivil toplumu, üniversiteleri dinliyoruz. İnşallah sahada da ziyaretler yapacağız.

İLTİCA VE GÖÇ ARAŞTIRMALARI MERKEZİ BAŞKANI METİN ÇORABATIR – İnşallah.

BAŞKAN – Geziler yapacağız hem Türkiye içinde hem de Türkiye dışında yapacağız bunları. Yalnızca kampları değil, kamp dışında görmeye çalışacağız çünkü göç şu anda hem Türkiye’nin hem dünyanın hem Avrupa’nın en önemli sorunlarının başında geliyor. Ekonomiyi, terörü tetikleyen veya etkileyen olaylar.

İLTİCA VE GÖÇ ARAŞTIRMALARI MERKEZİ BAŞKANI METİN ÇORABATIR – Kesinlikle.

BAŞKAN – O yüzden de komisyonu biz yoğun bir şekilde çalıştırıyoruz.

İLTİCA VE GÖÇ ARAŞTIRMALARI MERKEZİ BAŞKANI METİN ÇORABATIR – Sayın Başkanım, sözünüzü kestim.

BAŞKAN – Buyurun.

İLTİCA VE GÖÇ ARAŞTIRMALARI MERKEZİ BAŞKANI METİN ÇORABATIR – Sağ olun.

Göç bir olgu, onu nasıl yöneteceğiz?

BAŞKAN – Göç iyi ya da kötü bir olay değil.

İLTİCA VE GÖÇ ARAŞTIRMALARI MERKEZİ BAŞKANI METİN ÇORABATIR – Kötü yönetirseniz bütün o terör, savaş, kaos, ulusal birliği zayıflatıcı her türlü boyutu gelebilir. İyi yönetebilirsiniz fayda sağlar.

BAŞKAN – Evet, bugün de görüldü mesela coğrafi çekince konusunda bazen siyasal partiler arasında farklılıklar var. Tabii Türkiye elli yıldır bunu kaldırmamış, farklı iktidarlar geçmiş. “Kaldıralım.” diyen partiler, “Kaldırmayalım.” diyen partiler var ama coğrafi çekince konusu Türkiye’nin iyi düşünmesi gereken bir konu. Nitekim, biz AK PARTİ olarak coğrafi çekinceyi Avrupa Birliğiyle bütünleşme olursa kaldıracağımız taahhüdünde bulunduk.

Toplantı bitiyor, teşekkür ederiz.

Kapanma Saati: 13.54